

Izhaja ob 4. zjutraj.

Stane mesečno Din 25.—; za ino-
zemstvo Din 40.— neobvezno.

Oglaš po tarifu.

Uredništvo:

Ljubljana, Knafova ulica šte. 5/L
Telefon šte. 72, ponoči tudi
šte. 34.

JUTRO

Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko

Upravništvo: Ljubljana, Prešernova
ulica št. 54. — Telefon št. 26.

Inzeratni oddelki: Ljubljana, Prešernova
ulica št. 4. — Telefon št. 499.

Podružnici: Maribor, Barvarska ulica
št. 1. — Celje, Aleksandrova cesta.

Račun pri poštnem čeku, zavoda: Ljubljana
št. 11.843. — Praha čisto 78.180.
Wien, Nr. 105.241.

Uzunovičeva vlada padla

Pri glasovanju o prehodu na dnevni red je dobila le 127 od 277 glasov. Uzunović poda danes demisijo. Konec sporazuma RR

BEOGRAD, 15. maja. p. Ob pol 2. zjutraj je bilo glasovanje o prehodu na dnevni red ob velikem razburjenju končano. Predlog o prehodu na dnevni red, za katerega se je izjavil min. predsednik Uzunović, je dobil od 277 glasov le 127 glasov. Vlada je padla in min. predsednik Uzunović bo še tekom današnjega dne predložil kralju demisijo kabineta. Za vlado so glasovali skoraj vsi radikali, proti pa ostali poslanci.

Beograd, 14. maja. p. Čez dan se je splošno uveljavilo prepričanje, da bo današnja seja Narodne skupščine usodna za bodoči razvoj političnih dogodkov. Zato je ves današnji dan potekel v največji nervozni in neizvestnosti. Do poznih večernih ur pa ni bilo jasno, kako se bo položaj razvil. Ves dan so se med obema vladnima strankama vršila pogajanja. Zvečer od 6. do 7. in pol je bil na dvoru Stjepan Radić. Ves dan je bil Radić sicer v svojem klubu in ni dal nobenemu novinarju nobene izjave.

Kako se je izvršil krah sporazuma RR

Še tekom konference z radikali so radičevci ponudili zvezo ožji opoziciji. — Odnosaji med radikali in radičevci definitivno prekinjeni. — Radičeve izjave o položaju.

Beograd, 15. maja ob pol 3. zjutraj p. Ob 11. zvečer so se sestali v Davidovičevem klubu nekateri člani HSS in člani opozicije. O položaju je prišel dr. Preka z Radičevimi ponudbami, da vrže vlado, ako ožja opozicija glasuje za njegov predlog. Po krajšem pogajanju so člani ožje opozicije sprejeli to ponudbo ter je tako prišlo do tega, da so v skupščini Davidovičevci, klerikali, zemljoradniki, t. r. hrvatski in črnogorski federalisti glasovali za radičevski prehod na dnevni red. S tem se smatra, da so odnosi med radikali in radičevci definitivno prekinjeni. Uzunović bo zjutraj šel na dvor ter kralju podal ostavko. S tem se odpravi tudi formalno že dolgo latentna kriza vlade, katere rezultat se še ne more predvideti, o katerem pa se trdi, da bo lahko senzacionalen. Radikali izjavljajo, da verujejo v možnost, da bo Uzunović sestavil nekakšno vlado, ako pa ne bo v tem slučaju dobil volilni mandat. Vsekakor se bo hudi začela ena najtežjih kriz, ki smo jih imeli od sedaj, prinesla pa je kot dber rezultat končno likvidacijo famozne politike »sporazuma«, od katere je imela država samo škodo.

Ponoči ob 2. je sprejel St. Radić v klubu poslancev HSS novinarje, ki jim je obširno pojasnil, kako je prišlo do razkola z radi-

chom. Radić je rekel, da je Pašić podtaknil Uzunoviču intrigo, češ da bi se bilo sicer moglo priti do sporazuma glede dnevnega reda, ker ni bilo velikih razlik med stališčem NRS in HSS. Na vprašanje vsega dopisnika, ali smatra, da je razmerje med radikali in radičevci za vedno prekinjeno, je odgovoril Radić: »To ne. Radikali naj sprejmejo moje zahteve, pa lahko takoj nadaljujemo politiko sporazuma.« Radikali pa o tem nečemu niti niso slišali. Oni smatrajo, da je razmerje z Radičevimi za vedno pokopano. Jutri kre Radić na dvor poročat kralju o poslednjih dogodkih. Opoldne ima njegov klub sejo, za eno uro pa je povabil k sebi novinarje. Novinarji so opozorili Radića na to, da sta poslanka Kojić in dr. Janjić vložila proti njemu tožbo zaradi žaljenja v nedeljskem njegovem govoru. Radić je odgovoril: »Naj me je tožila, to mi je le ljubilo, ker bom pred sodiščem vse obrazložil.«

Kako se bodo razmere razvile

Kakšne korake bo sedaj storila krona, ki ima po demisiji vlade odločitev v svojih rokah, seveda ni znano. Ker je ostala vlada v manjšini, bi bilo po parlamentarnem običaju pričakovati da kralj ponudi sestavo nove vlade voditelju opozicije, najbrž Davidoviču.

Odločilna izjava g. Uzunoviča

Pri poimenskem glasovanju je prišlo do burnih konfliktov med radikali in radičevci.

Beograd, 15. maja p. Pred glasovanjem o prehodu na dnevni red je v Narodni skupščini min. predsednik Uzunović, skrajno nervozen, prečital sledečo izjavo:

»Gospodje narodni poslanci, iz predlaganega prehoda na dnevni red, ki ga je podal g. posl. Jovan Radonjić, vlada vidi, da je ta prehod na dnevni red resno se ozira na današnjo diskusijo in da je stavljen na osnovi, na katero so se postavili glavni govorniki in gospodje interpellacije. Že po tem, da je dnevni red predlagan po Radonjiću, rezultat iz stvari same po današnji diskusiji ter je zasnovan na mojih jasnih in kategoričnih izjavah od danes zjutraj, da današnja vlada ne bo ščitila nikogar in da bo storila vse korake, da se državni interesi zaščitijo ter da se nihče ne bo izmaknil odgovornosti, izjavljam, da sprejem izjavo Radonjića. Toda gospodje narodni poslanci, ker je vprašanje sproženo od velikega števila spoštovanih interpellantov in se je razpravljalo danes v tem domu ves dan, toliko važnosti in ker so posledice nocojšnjega glasovanja velike važnosti za našo politično življenje, razvoj in za splošni državni interes in ker to glasovanje lahko tangira situacijo vlade, hoče ta vlada, dočim se je govorilo in pisalo, koliko bo napadov in iznenadenj, nakar je vlada odgovorila, da bo šla pred parlament z znano svojo politiko, katero je davi iznesla, pa hoče v prehodu na dnevni red videti ali ima za svojo

politiko, za svoje namere za pobijanje korupcije zaupanje, ako ga ima bo ostala, da tudi nadalje vrši svojo dolžnost, za interese države, ako ga nima, bo to dolžnost izročila drugim, ki bodo s tem sprejeli tudi odgovornost za nadaljno upravo države. Radi vsega tega in radi vseh konsekvenc, ki morejo iz tega nastopiti, prosim, da se to stvar, na katero kraljeva vlada veže vprašanje zaupanja, glasuje poimenoma.«

Nastala je tišina, katere se je pretvorila v burjo, ko je radičevac Hadžiomani izjavil, da je treba kontrolirati prozivanje. Šele po dolgem prepiranjju med radikali in radičevci se je končno prešlo na glasovanje. Opazilo se je, da Velja Vukičević, Vlaho Kocić, Lalošević in nekateri drugi radikali niso bili prisotni. Z velikim zanimanjem se je pričakovalo glasovanje samostojnih demokratov in ko je po vrstnem redu prišel prvi na vrsto poslanec Wilder, je glasoval proti. Radičevci so glasovali proti radikali pa za. Pašić in Ljuba Jovanović nista bila v dvorani. Od radičevskih ministrov ni bilo dr. Kraičića. Za predlog Radonjića, t. j. za zaupanje vladi je glasovalo 127 poslancev, za predlog proti, t. j. za nezaupanje vladi pa je torej izglasovala vlada nezaupnico. Ko je bil objavljen rezultat glasovanja, so radikali klicali Uzunoviča. Ob največjem haupu in medsebojnem očitanju je bila seja končana ob pol 2. zjutraj ter je predsednik napovedal, da bo prihodnje sejo sklical pismeno.

Predlogi o prehodu na dnevni red

Najostrejši je bil predlog SDS. — Ožja opozicija svoj predlog opustila. — Dnevni red radikalov in protipredlog radičevcev.

Beograd, 14. maja. ko je bila debata zaključena so stali samostojni demokrati po posl. Juraju Demetroviču sledeči predlog:

»Narodna skupščina, nezadovoljna z odgovorom kraljeve vlade o poljatih in faktih korupcije v državni upravi, navedenih v predloženih interpellacijah in v izvršeni skupščinski razpravi sklene, da se na prvi prihodnji seji v smislu členov 121. 122. in 123. poslovnika izvoli poseben anketni odbor. Ta odbor ima predvsem preiskati vse afera, ki so predmet danes pretresanih interpellacij in o tem v roku enega meseca po-

dati Narodni skupščini svoje poročilo s konkretnimi predlogi. Ta odbor bo dalje vzel v pretres tudi vse druge korupcijske afera, za katere bo doznal ter bo o vsakem predmetu sešel, potem ko ga bo čimprej preiskal, podal Narodni skupščini svoje poročilo. Anketni odbor ima poslovati neprekidno brez ozira na odgovore ali zaključene Narodne skupščine. Narodna skupščina stavlja kraljevi vladi v dolžnost, da ji predloži potrebne zakonodadne mere, vzemši v obzir vse dosedaj po inicijativi narodnih poslancev predložene zakonske načrte in da takoj stori najodločnejše administrativne

ukrepe za efektivno pobijanje korupcije v državni upravi.«

Predlog Davidovičevcev, klerikalcev, muslimanov in zemljoradnikov je predlogu SDS podoben izključuje pa preiskavo starih afera ter se omejuje le na zadevo R. Pašića. Predlog se glasi:

»Po zaslišanju odgovorov predsednika vlade, finančnega in prometnega ministra, in smatrajoč, da se je tekom pretresa v predloženih dokazilih pokazalo, da obstoje ne dovoljena in za državo škodljiva dela, naglašena v naši interpellaciji, zahtevamo, da Narodna skupščina na prvi prihodnji seji izbere anketni odbor. Ta odbor naj na podlagi členov 121. 122. in 123. poslovnika polno in v vseh podrobnostih preišče te kakor tudi druge afera g. Radomira Pašića v zvezi z državnimi posli in nabavami, ki se bodo v teku preiskave odkrili in v koliko pada odgovornost na ministre in druge državne organe. Anketni odbor mora delati neprekidno tudi tedaj, kadar bo Narodna skupščina odgodena ali zaključena, da poda poročilo Narodni skupščini najpozneje v treh mesecih in naj predlaga načine, kako bi država mogla nadomestiti eventualno škodo, ki ji je bila storjena.«

Radikali so stali sledeči predlog o prehodu na dnevni red:

»Narodna skupščina je slišala odgovore interpelliranih ministrov v razpravi o interpellacijah in izjavo vlade, ki pravi, da ne bo ščitila nikogar, ki je podal kakršnekoli dokaz o nedovoljenem, protizakonitem in kaznivem dejanju in je s tem oškodoval državne interese ter da bo vlada storila vse potrebne korake, da se v bodoče prepreči korupcija, kjer in v kolikor se bo pojavila. Narodna skupščina zaupa popolnoma vladi in sklene, da se izvoli skupščinski anketni odbor 21 članov s sledečo nalogo: 1) Da se najkasneje v šestih mesecih preiščejo vsa vprašanja, obrazložena v interpellacijah Ljube Davidoviča in tovarišev. 2) Da preišče tudi vse ostale slične konkretne slučaje v roku, navedenem v točki 1, vsled interpellacije, predložene predsestništvu Narodne skupščine najmanj po 25 poslancih, ki ima dan po sprejemu dostaviti temu odboru za anketiranje. 3) Da prouči vprašanje pobijanja korupcije in pripravi vse potrebno za doseganje posebnih zakonov, ki določijo za pobijanje korupcije. 4) Ta anketni odbor bo delal tudi, ako se se e Narodne skupščine odgode ali zaključijo.«

Protipredlog radičevcev se je glasil: 1.) »Narodna skupščina je čula izjavo ministrskega predsednika in treh ministrov. Po končani razpravi o interpellacijah, predloženih po javni polemiki, v kateri je bilo podanih nekaj konkretnih dejstev, da so bila pod zaščito ali zlorabo državnih oblastev storjena kaznjiva dejanja v sebične svrhe, s čimer je trpel ugled države in državni interesi, zbornica sklene:

1.) da se pojavi vlada naj kasneje v 1 mesecu predloži Narodni skupščini zakonski načrt o pobijanju korupcije, sestavljen tako, da se z njim odpravijo vse glavne ovire za hitro in uspešno pobijanje kaznivih dejanj, zapadenih v izrazu korupcija, namreč da se razrešijo vsakršne kazenske odgovornosti za osebe, ki so v resnici dale podkupnino državnim namestencem ali drugim uglednim osebam, da pri zasledovanju koruptivnih dejanj državni pravdnik ne more odstopiti od tožbe, da za vse postopanje velja skrajšani rok kakor če bi bil obkrivljen v preiskovalnem zaporu in višja sodišča imajo o tej stvari razpravljati v določenem roku.

2.) Izvoli se anketa 21. članov (9 plus 4 plus 8), ki ima preiskati vse koruptivne čine ki so v zvezi s pretresom današnjih interpellacij. Anketa ima podati svoje poročilo Narodni skupščini najkasneje v 2 mesecih ter se ti dale pooblastilo tudi za čas, za katerega bi Narodna skupščina bila odgodena po lastnem sklepu ali po kraljevem ukazu. 3.) Za preiskavo koruptivnih dejanj, ki so bila iznesena v Narodni skupščini tekom te razprave ali bodo iznesena potom nadaljnjih interpellacij, se pooblasti anketni odbor, da jih preišče, kolikor se tiče članov vlade ali članov Narodne skupščine ter da o njih poda poročilo v roku 6 mesecev, računajoč od dneva, ko predloži Narodni skupščini poročilo o predmetu današnjih interpellacij. Izro-

Pilsudski — predsednik republike?

Vsa poročila si nasprotujejo in so deloma nezanesljiva, ker so vse komunikacije z Varšavo prekinjene.

Varšava, 14. maja z. V sled ultimata Pilsudskega je podal min. predsednik Witosz ostavko kabineta. Splošno smatrajo, da pride sedaj na krmalo države trojica Pilsudski, Witosz in Skrzynski.

Tešin, 14. maja z. Po vesteh iz Varšave je položaj tamkaj še vedno nejasen. Poznanski in Lvovski polki korakajo proti glavnemu mestu. Po enodnevem priklenju zvez prihajajo sedaj poročila iz Poljske, iz katerih se vidi, da je položaj silno resen. Ni dvoma, da je puč Pilsudskega še povečal zmedo in poostil politična nasprotja ter da je Poljska neposredno pred državljansko vojno. Vest, da je predsednik republike odstopil, se doslej še ne potrjuje.

London, 14. maja z. Po raznih vesteh iz Varšave znaša število mrtvih na Poljskem od sedaj okoli 200, ranjenih pa več sto. Bajle je dal maršal Pilsudski prijeli predsednika Wojciechowskega v Belvederu, k r ga je hotel napasti s pomočjo generala Hallerja.

Pariz, 14. maja z. Po poslednjih vesteh s poljske meje se je dal maršal Pilsudski proglasiti za predsednika republike. V Varšavi je zopet vzpostavljen popoln red in mir. Življenje postaja zopet normalno. Proti Varšavi korakajo sedaj štirje armadni

zbori. Govori se, da je stališče Pilsudskega pri četih precej omejeno. Z druge strani prihaja poročilo, da je general Sikorski neizprosno nasprotnik Pilsudskega, dospel do Varšave in da je odločno napadel upornike. General Sosnkowski, ki kot poveljnik v Poznanju ni mogel izsiliti pri svojih četah pokorščine, je poskusil samomor in se je smrtonovarno obstrčil.

Varšava, 14. maja s. Poljska brzojavna agencija javlja: V vseh pogajanjih z vlado je maršal Pilsudski stavljal kategorično zahtevo, da mora Witoszova vlada takoj odstopiti. O osebi državnega predsednika se v teh pogajanjih ni razpravljalo. Manifestacije armade niso naperjene proti pravcem državnega predsednika, temveč izključno le proti vladi. Popolno pomirjenje glavnega mesta, ki se je zavleklo le vsled tega, da se prepreči nepotrebne žrtve, je vprašanje le še par ur. Vojaki, ki se bližajo mestu, se navdušeno priključujejo četam pod poveljstvom Pilsudskega. V provinci vlada popoln mir.

Gdansk, 14. maja s. Iz Varšave javljajo, da je marš. Pilsudski imenoval naslednjega poslanika v Angorj Romana Knolla za izrednega komisarja v zunanjem ministstvu.

Nevaren položaj na Poljskem

Krvavi boji v Varšavi. — Veliko število ranjenih in mrtvih. — Splošna stavka. — Vlada hoče zatreti upor z vsemi sredstvi. — Socijalni demokrati proti Witosovi vladi. — Zbiranje sovjetskih čet na meji. — Witosova vlada pobegnila? — Litvinci pripravljajo vpad na poljsko državno ozemlje.

Berlin, 14. maja. s. Kakor se sedaj izve, so vesti o odkritju revolucionarnega gibanja v Nemčiji izšle iz slabih informacij berlinske policije. Znani Erhardt je prispel danes z letalom v Berlin, da pouči javnost o neresničnosti govoric o kakoli revoluciji. Izjavil je med drugim, da v Nemčiji danes ni človeka, ki bi skušal pripraviti prevrat.

Praga, 14. maja. s. Češkoslovaški tiskovni urad javlja: V Varšavi trajajo danes hudi boji dalje. Bajle je 200 mrtvih in 1000 ranjenih. Belvederska palača je bila do danes opoldne še v vladnih rokah. Najhušji boji so se vršili v bližini palače in v predmestju. Po cestah so napravljene barikade. Socijalno-demokratska stranka je proglasila v Varšavi splošno stavko. Vlaki vozijo samo do levega brega Visle. Sinoči so se vršile pred redakcijo narodno-demokratskih listov »Gazeta Warszawska« in »Warszawianka« demonstracije.

Vlada je danes izdala prebivalstvu razglas, v katerem ga poziva, naj sodeluje z rednimi četami pri udušenju upora. Vesti o begu vlade se demantirajo. V glavnem stanu vlade so se danes pojavile govorice, da je prišlo med četami Pilsudskega do preprirov. Bajle so oddelki 22. polka odrekli pokorščino. Vlada in državni predsednik so odločeni, da akcijo Pilsudskega z vsemi sredstvi zatro. Odločitev bo najbrže še tekom dneva.

»Prager Presse« poroča, da je most med predmestjem Prago in Varšavo razdrt. V vrstah najhušjih nasprotnikov Pilsudskega se imenuje ime generala Sikorskega Centralni odbor poljske socijalno-demokratske stranke objavlja izjavo, v kateri pravi, da je Witoszeva vlada tolpa črnih reakcionarcev in veriznikov, ki bo uničila poljsko državo. Nadaljni obstoj te vlade znači izživanje poljskega naroda. Izjava zaključuje s pozivom, naj ves poljski narod sledi socijalno-demokratski stranki. Po semkaj dospelih vesteh sta prišla v četrtke zjutraj dva polka vladi zvestih čet pred Varšavo. Tekom včerajšnjega popoldneva so Pilsudskega čete zasedle grad v Varšavi.

Češkoslovaški tiskovni urad javlja iz Lvova: Posebne izdaje listov poročajo, da je poveljnik podvolčevske divizije javil zbornemu poveljstvu v Lvovu, da se je na ruski meji pojavil oddelek rdečih čet. Divizijski poveljnik je zaprosil vlado za ojačenja. Lvovski listi poročajo, da se prebivalstvo v Galiciji boji vkorakanja Rusov v vzhodno Galicijo.

Praga, 14. maja. s. »Prager Presse« poroča iz Varšave, da se Witoszeva vlada sklicuje v uradnem poročilu na to, da ima v parlamentu 240 glasov centroma in desničarskih strank in s tem tudi absolutno večino.

Praga, 14. maja. s. Pilsudskega je vlada proglasila za upornika in osebo, ki je ne ščiti zakon. Vlada poročila zatrujejo, da je javno mnenje naperjeno proti državnemu prevratu. Po vesti, ki je dospela v Prago, je poljska vlada s predsednikom Witosom pobegnila v

Kalusz, iz Lvova poročajo o nemirih, o katerih obsegu še niso znane podrobnosti, v Krakovu pa vlada popoln mir.

Gdansk, 14. maja. k. Del vlade, med drugimi tudi finančni in pravosodni minister, je odšel na Poznanjsko. Prvi vodi poše ministrstva in je izdal okrožnim oblastem razglas, v katerem jim daje prosto roko za zatiranje upora. Položaj okoli Varšave je še vedno nejasen. General Romer razvija pri Lublinu protiakcijo, ki je privedla do številnih spopadov. V Galiciji je opaziti med delavci gibanje za Pilsudskega.

Katowice, 14. maja. k. O dogodkih v Varšavi je tukaj opaziti zelo malo. Od političnih strank so najprej Nemci in poljski socijalni demokrati v skupnem razgovoru sklenili zavzeti stališče do novih razmer.

Vratislava, 14. maja. s. Kakor poročajo ruski gornješlezki listi, hočejo Litvinci izrabitii upor Pilsudskega za to, da bi prekorčili mejo pri Vilni ter zopet pridobili ozemlje, ki ga je pred par leti anektirala Poljska.

Nemška vladna kriza

Dr. Gessler vrnil mandat. — Vesti o nameravanem puču neresnične?

Berlin, 14. maja. s. Posvetovanja dr. Gesslerja, ki mu je bila poverjena sestava nove vlade, dosedaj niso privedla do rezultata. Gessler je izjavil državnemu predsedniku, da na sedanjih podlagi skoraj ne bo mogel sestaviti vlade. Njegova misija je propadla v prvi vrsti vsled stališča socijalnih demokratov, v drugi pa radi stališča centroma, ki z nezaupanjem gleda na Gesslerjev kabinet. Sedaj se govori o vladi Curtiusa ali prehodni vladi dr. Stresemanna.

„Norge“ še ni prispela v Nome?

Nasprotujoče si vesti.

Berlin, 14. maja. s. »Lokalanzieger« prinaša še nepotrjeno vest iz Osele, da je »Norge« včeraj pred 8. prispela v Nome (Alaska), kjer jo je sprejelo pripravljeno pomorsko moštvo. Posadka je bila vsled 38urne vožnje zelo izmučena, ker vsled trajne megle in težke navigacije na spanje ni bilo misliti. Uspeh ekspedicije je zelo majhen, ker so bila opazovanja vsled megle nemogoča.

Milan, 14. maja. o. Brezčelnim postajam Severne Amerike se dosedaj kljub nesprejemanju klicanju ni posrečilo ugotoviti, ali je zrakoplov »Norge« prispel v Nome. Radi atmosferskih razmer je sprejemanje brezčelnih brzojav zelo oteženo.

New York, 14. maja. o. (Radio ob 5. uri srednjeevropskega časa.) O zrakoplovu »Norge« nimamo nikakih poročil razen večrajših vesti, ki pravi, da leti »Norge« proti mestu Nome. Barometer je znatno padel in se pripravlja nevihta. »Norge« je imela dospeti v Nome včeraj ob 15.

Rim, 14. maja. o. Agencija Stefani je prejela danes ob 10.45 potom Italo-Radia iz New Yorka sledečo vest: Nome, ob 5.20 zjutraj: Tukajšnji brezčelnji aparati niso dosedaj prejeli od »Norge« nikake vesti (Glej tudi poročilo na 3. strani.)

Kitajske zmede

Peking, 14. maja. b. Med marsalom Changsolinom in generalom Vupujfujem je prišlo v načelu do sporazuma glede sestave nove vlade. V smislu tega sporazuma prevzame ministrsko predsedstvo dr. Jen. zunanji resort pa Wellington Koo.

Odločilna seja Narodne skupščine

Odgovori ministrov na korupcijske interpelacije. — Znameniti govor predstavnika samostojnih demokratov dr. Grisogona. — Kako se je vlada RR borila proti korupciji. — Ogromno razburjenje v skupščini. — Psolve med sporazumoma.

Beograd, 14. maja. r. Današnja seja Narodne skupščine je pokazala živahnost, kakor je redkokdaj. Že okrog 8. ure dopoldne se je pred parlamentom zbirala množica ljudstva in posamezni poslanci so prihajali, vodeč s seboj svoje znanke. Davno pred početkom seje so bili kuloariji nabito polni. Vlado je živahno vrvenje. Povsod razgovori, debate, smeh, jezelenost in jeza. Pred komisariatom Narodne skupščine navajal poslanec, zahtevajoč vstopnice za svoje pristaje in znanke. Že ob pol 9. izjavljala skupščinski komisar, da so vse vstopnice razdane. Posl. dr. Zanič in Agatonović zanetita hud prepir, zahtevajoč od komisarja, da tudi njima preiskrbi vstopnice, ker če so se radikalni pobrali prvo zalogo za svoje pristaje, naj se preiskrbi še nova zaloga za njune pristaje, saj je v Narodni skupščini še prostora dovolj. Komaj je končan ta prepir, se vname drugi. Pojavljajo se tudi klerikalni poslanci in se vmešavajo v prepiranje. Zdi se, da tam, kjer se ne nabit, zasedene so tudi vse diplomatske lože. V eni izmed njih je videti tudi Stjepana Radića. Novinarska loža je tako nagnečena, da se redni poročevalci jedva gibljejo na svojih sedežih.

Čim se ob 9.15 oglašila skupščinska zvonca, dero poslanci v gostih vrstah v dvorano. Skupina radikalov začne vneto razpravljati s predsednikom Trifkovićem. Opozicija sedi mirno, domala svedeno na svojih prostorih. Ob 9.30 je skupščina kompletna, kakor morda le ob prvi seji po volitvah. Med grobo tišino odpre predsednik Trifković 90. redno sejo Narodne skupščine. Kmalu po otvoritvi se pojavi Pašić in sede na skrajni desnici v bližini ministrskih sedežev, dočim se je Ljuba Jovanović že davno pred otvoritvijo namestil v centru trima, ne razgovorjajoč se s nikomur. Tišina vlada, da bi slišal tudi miš. Po prečitani zapisnika zadnje seje izjavlja predsednik Trifković, da današnji dnevni red obsega dve točki: Interpelacija dr. Grisogona in interpelacija Ljube Davidovića. Ker oboje obravnava isto zadevo, predlaga predsednik radi enostavnosti, kakor tudi zavoljo hitrejšega poslovanja, da se obe interpelaciji veže, da bodo ministri lahko odgovarjali skupno na obe interpelaciji. Predsednikov predlog se sprejme.

Izjave ministrov.

Kot prvi govornik nastopi prometni minister dr. Vasa Jovanović. Obrazloži historijat železniškega prometa od ujedinitve do danes in slabega stanja našega železniškega parka. Navaja, da domače delavnice niso zadostovale za popravilo vagonov in je zato jelo treba skleniti pogodbo s tujimi vagonov v Adamovu na Če. Skoslovaškem, ki je tekom dveh let imela popraviti okrog 200 lokomotiv in 2000 vagonov.

— Narodni ne ugovarja nihče! se z med. ključ izjavlja opozicija.
— Češka trdka, nadaljuje minister, je izvršila svojo obveznost, toda država ni kulantno plačevala.
— Zakaj niste plačevali?

— To vprašanje finančnega ministra. V aktih prometnega ministrstva se nahajajo podatki o pogajanjih s tujino v Adamovu v svrhu prostovoljne devalvacije če. skoslovaške valute, vendar pa med njimi ni najti sledu, da bi bil v to zadevo kakorkoli vpleten tudi Rade Pašić. (Opozicija se smeje.)

Finančni minister dr. Perić izjavlja istotako na podlagi aktov, da navedbe obeh interpelacij ne morejo v aktih njegovega resorsta biti dokazane in da so zato netočne. Obsežneje obrazloži, kako je bil tovarni v Adamovu izplačan dolg preko Narodne banke.

Zunanji minister Ninčić je kratek s besedami. Navede samo, da je njegov resor prižadet z navedbo, da je zunanje ministrstvo nakazalo ček za vsoto 200.000 frankov v svrhu izplačila. To je oni famozni ček, ki je bil izplačan preko francoske Hipotekarne banke. Ker je bil ta ček izplačan po zaupnem nalogu zunanjega ministrstva, ne more dr. Ninčić izpovedati nikakih podrobnosti. (Smeje in protesti.)

Predsednik vlade Uzunović

apelira predvsem na interpelante, naj pazijo, da glede čekov ne bodo škodovali interesom države. Najpomembnejši moment interpelacije stiče rezervatnega akta 1435 iz aprila 1921. Z njim je bilo odredeno izplačilo kredita 600.000 frankov v treh parti. Ministrski svet je takrat odobril ta kredit za zaupne namene v svrhu obrambe in zaštite državnih interesov in iznozemstvu. Ta kredit je res tudi bil izplačan v treh obrokih. Ker pa je eden imed manipulativnih uradnikov pozabil v zadevalni akt vstaviti letnico 1921, je ta akt zašel med akte 1. 1922. Radi tega ga dolgo ni bilo mogoče najti in zato se je razširila sumnja, da je bila izplačana vsota, o kateri ni dokumenta. To se lahko primeri večkrat, vsekakor pa je vlada radi takih sumničev zasla v hude zadrege. Ko se je stvar pojavila v zadnji polemiki, so celo njega spravevali prijatelji: Zar i ti Nikola, ode u korupcionista? Odgovarjam, pravi Uzunović, v lastnem imenu, kakor tudi v imenu vlade in vladne večine, ter svedeno zagotavljam, da v korupcijskih zadevah ne more biti poškodena nobena prizadeta oseba. noster, marveč je treba ukreniti vse, da se ugotovi, kdo je kriv. (Pritrjevanje.) Vlada bo storila vse, da ugotovi vse pogreške in da krivce ne uidejo zasluženi kazni — ako krivci res obstojajo. (Hrušč na levi.) Po navljam, ako se bodo krivice dokazale. Sreča je, da sta vlada in Narodna skupščina pripravljene izpolnjevati svojo polno dolžnost, da obsodita vse pregreške zoper interese države, ako se ti ugotovijo. V do kazno postopanje naj se ne mešajo niti osebnosti niti strankarski ostri, marveč je treba v vsem le braniti državni interes. (Ploskanje na desnici.) Vlada bo sprejela vse, kar se bo izkazalo za potrebno temeljem predložene interpelacije. Rasven tega bo izvršila vlada vse administrativne in druge ukrepe, da se bo preprečilo vse, kar bi moglo škodovati državi. Govornik poziva vsakogar, poslanca in vsa javnost, parlament, ministre in šefe klubov, naj store vse, da se izboljša državna uprava in da se odstranijo vse njene napake in nedostaki. Vsekakor poziva, koder ima pošt. za državo, zlasti pa vse liferante, kakor tudi poslance, naj bi vedno in povsod strogo pazili, da se izvrši vse po zakonu korektno

ugotovi, bo zavladalo prepričanje, da je gola istina. Država mora pri tem trpeti usodopolno škodo. Kako se vlada obnaša v konkretnih slučajih? Govornik navaja slučaj objavljenega znanega faksimila pisma bivšega pomočnika finančnega ministra, ki je za vsoto 80.000 Din v finančni zakon vnil cel zakonski predpis na korist prodajalcem pijač. Kaj se mu je zgodilo? Bil je penzioniran... Silno zlo je tudi dejstvo, da velik del politikov, ki so advokati, meša svoje in politične posle. Baš v RR vladi so aktivni ministri vršili funkcije javnih bilježnikov (klici: radičevski) in vršili zlo rabe svoje politične funkcije za svoje profesionalne akcije. Stranke, ki take stvari dopuščajo, so direktno soodgovorne za korupcijski škod. Tu je treba reči, da naj vsaka stranka že v okviru svoje organizacije preganja in pobija korupcijo. (Tako je. Zivahni klici proti Radiću.) Zakon o korupciji je potreben, SDS je že lani predložila svoj projekt in je vedno pripravljena iskreno sodelovati, da se tu ustvari kaj dobrega. Toda od zakona samega ne sme mo vsega pričakovati.

Potrebne so tudi druge boljše mere, da se zlo odpravi. Treba je poštene volje in energičnih ukrepov na vseh poljih, a predvsem je treba odpraviti tudi prilžnosti. Dr. Grisogono navaja škodljive intervencije, ki so jih delali razni ljudje, ki so bližje višjim državnim funkcionarjem. Vendar, da ni dopuščeno to niti sinu predsednika vlade niti bratu finančnega ministra, niti drugim.

Kači korupcije je treba enkrat za vselej odsekati glavo. A današnja vlada za to ni sposobna. Ona ni pokazala

niti najmanjše volje, niti najmanjše odločnosti,

da pobija korupcijo. Vlada g. Uzunovića do tega trenutka ni predložila niti enega konkretnega predloga, temveč je izjavila, da baje šele čaka na diskusijo v Narodni skupščini pa da bo potem precizirala svoje mere. Vlada je imela možnost, da potom administrativnih korakov donese celo serijo naredb in drugih ukrepov, s katerimi bi mogla stvari priti nekoliko naprej. Navzlic toliki polemiki in javnosti, kjer so omenjala tolika imena, tolike afeze, se do danes ni začela preiskava niti proti enemu. Vlada je imela na razpolago dva meseca, da proučava ta vprašanja, ki vse nad njo kot Damoklejev meč, pa o njih ni razpravljala. Niti najmanjša inicijativa ni prišla od nje. Zgodilo se je celo, da je vlada, ko je nastal spor z radičevci, sama objavljala najgorostnejše obdolžitve proti visokim funkcionarjem HSS — a pri tem je ostalo in nikakršna preiskava ni bila uvedena.

Ako gledamo, kako se obnaša vlada z ozirom na današnje pravdo, potem je držanje te kraljeve vlade še mizernejše. Mišli in teza vsega onega, kar so davi gospodje ministri in g. ministrski predsednik izjavili, je to:

«Nam službeno ni nič znano,

iz aktov se ne vidi, da je g. Rade Pašić prejel ta ček, da je g. Rade Pašić izposloval ugodnosti za gotove tovarne, proti mestnim privizijam posredoval državne ukrepe. Po dveh mesecih javne razprave in strahovitoga prahu je vlada izjavila, da uradno o vsem tem ni ničesar znanega. A v času vlade krize je bil v sedanjim trgovinski minister dr. Krajač predložil javnosti rezultat preiskave, ki se je po njegovih naredbi izvršila v Slovenski banki in ki je porazen za R. Pašića. Ali ni čudno, da danes vlada o tem ničesar ne ve, da minister za trgovino o tem ni obvestil svojega šefa predsednika vlade? Ministri danes jutraj niti niso opravili svojega držanja, niti niso poskušali, da se branijo pred upravičenimi očitki g. Kumanudija in interpelacije SDS! Nato govornik obirno razpravlja o manipulaciji, ki se je vršila s čekom za 100.000 frankov ter na koncu zahteva anketo, ki naj preišče vse afeze, zahteva pa prioriteto za iznežene konkretne slučaje afer Rade Pašića.

Svoj govor je završil dr. Grisogono s pozivom na Narodno skupščino, naj stori ono, kar pričakuje od nje ves narod. Nikar se ne varajmo gospodje, ves narod gleda na to našo debato in ves narod smatra, da bo naša skupščina danes položila izpit, v katerem mora ne samo ona, ampak vsa naša demokracija in parlamentarizem pokazati ali je sposoben, da se dvigne nad strankarske ozire v velikih stvareh, ki tangirajo naše nacionalno in državno življenje, ali je sposoben, da se vzpne nad stranke v borbi s hidro korupcijo, ali je sposoben da povede naš narod na pot napredka in civilizacije. (Zivahno ploskanje.)

OSTALI GOVORNIKI.

Za njim je radi osebnega pojasnila govoril ministrski predsednik Uzunović, kateremu je odgovarjal dr. Grisogono.

Dalje je dobil besedo Ernogorski federalist dr. Drljević, potem pa

hrvatski federalist dr. Polić,

ki zahteva, da se stavijo pod obožbo Uzunović in njegovi tovariši, ki so se postavili nad parlament. Uzunović s svojimi tovariši izvršil državni udar in bi bilo zato potrebno tudi proti njemu porabiti zakon o zaštiti države. Nesporno dejstvo je, da je naša država strahovito okužena s korupcijo. Korupcija je bila v vseh časih v demokracijah, v absolutizmu in naprednih državah. Dr. Polić zahteva posebno anketo za danes predložene interpelacije, in posebno anketo za vse ostale slučaje, posebno za one, ki so bili predloženi Narodni skupščini in za one, za katere so se ministri medsebojno oboževali. Protestiral je, da se je dovolilo Radi Pašiću, da je pobežnil v inozemstvo in da se mu je izdal diplomatski potni list.

Govorili so še radikali Aleksa Zujović, Vlado Miletić, Dušan Živojinović, bivši finančni minister dr. Stojadinović, ki je branil iplačila, katere je on izvršil in napadal dr. Kumanudija, češ da je radi svoje nesposobnosti povzročil, da je velik del državnih nabav ostal neizplačan. Dr. Velizar Janković je poskušal pobijati obožbo od točke do točke, in predlagal, da se sestavi

komisija, ki naj preišče bogastvo vsakega politika.

Potem je dobil besedo Ljuba Jovanović. Očja opozicija ga je pozdravljala. Jovanović je začel svoj govor z globokim obžalovanjem, da je prišlo do razkola med njim in radikalno stranko, s katero je on tako dolgo uspešno sodeloval. Teoretiziral je o korupciji in v glavnem branil svoje postopanje, češ da ni bil nikdar neojalen namram Pašiću in NRS.

Po Ljubi Jovanoviću je govoril Milutin Dragović, za njim pa Ljuba Živković, ki je izjavil, da Pašić ni le velika osebnost v naši državi, ampak sploh v Evropi. Vsa tega državljana obrekujejo na tem svetu, kasneje pa, kakor dokazuje zgodovina, mu dajo prav, kakor se to najbolje vidi pri Gambetti in Cavourju. Zaradi zaslug Pašića za Srbstvo pomenja obrekovati Pašića oklevetati Srbstvo. (Burni protesti) Boj proti Pašićevemu sinu je boj proti Pašiću očemu. Toda ta boj ne bo zmanjšal njegove slave pred zgodovino.

Pred glasovanjem

Ob pol 1. jutraj je bila seja prekinjena. Ko se je zopet nadaljevala, je bil v dvorani tak nemir, da je predsednik le s težavo napravil red. Takoj se je vedelo, da pomenja nadaljevanje seje padec vlade. V resnici so zasedli radičevski ministri, izvzemši dr. Nikića poslanske klopi.

Vzmemirjenje je priklopelo do vrhunca. Takoj se je začel prepir med nekaterimi

člani radikalne in radičevske stranke, ki s je vedno bolj stopnjeval. Predsednik je komaj mogel napraviti red in je podelil besedo radikalni dr. Jovanu Radonjiću, ki je podal, v imenu radikalnega kluba predlog o prehodu na dnevni red.

Za njim se je dvignil posl. dr. Šibenik, ki je prečital protipredlog radičevcev.

Ožja opozicija se pridružuje radičevcem

Nato je dr. Šečerov v imenu davidovičevcev, muslimanov, klerikalcev in zemljoradnikov izjavil, da sprejme prehod na dnevni red, predlagan po dr. Šibeniku.

Dalje je dobil besedo posl. Juraj Demetrović, ki je objavil prehod na dnevni red samostojnih demokratov. Prehod na dnevni red ostale opozicije ni bil prečitan.

Dr. Polić je v imenu hrv. in ernogorskih federalistov izjavil, da se pridruži predlogu Šibenika.

Nastal je strahovit prepir med radikali in radičevci, ki drug drugemu brusijo v obraz najbolj grobe žaljivke. Atmosfera je polna nervoznosti in prepira.

Uzunović stavlja vprašanje zaupanja

Besedo dobi ministrski predsednik Uzunović, ki v imenu vlade usvaja prehod na dnevni red po predlogu radikalov ter postavlja vprašanje zaupanja.

Ob silnem razburjenju se vrši glasovanje.

Vojaška revolucija na Poljskem

Zanimive podrobnosti o vzrokih in o pričetku upora. — Prve žrtve. — Vstaja se širi tudi v provinci. — Zahteve Pilsudskega. Položaj vedno bolj nevaren.

Praga, 14. maja d. O vojaški vstaji maršala Pilsudskega se izvejo še tele podrobnosti:

V tork je imel predsednik senata Trompczynski govor, v katerem je ostro napadel Pilsudskega in kritiziral njegove vojaške sposobnosti. Zato je poslal armadni inspektor, divizijski general Smigly-Rydz predsedniku republike pismo, v katerem protestira proti temu govoru in pravi, da se čuti vojaštvo ujaženo, ker je predsednik senata na tak način napadel vrhovnega voditelja poljske vojske, njenega prvega maršala in zmagaovca, ki je v bojih pokazal svoje sposobnosti in ki je ljubljenec vojakov.

Zanimivo je, da je tik pred poslednjimi dogodki napisal «Czas», da mora v najkrajšem času zagrmeti, ker se dolgo pripravila vihar na Poljskem. Prebivalstvo je obubožno, brez moči in ne zmore več davčnih bremen. Gospodarstvo države je na robu prepada, sejm pa je nesposoben za pozitivno delo. Brezposelnost je cela vojska, njih položaj je obupen, draginja pa rapidno narašča. List svari odgovorne kroge, naj se zganejo ob dvanajsti uri, sicer bo prezopno.

Popoludne se je začelo na obeh straneh, pri upornikih in pri vladi, zbiranje moči. Maršal Pilsudski je nato odredil prodiranje iz predmestja Prage, ki ga je bil zasedel, proti Varšavi sami. Vlade čete, ki so sirale v močnem številu vse dohode preko reke v središče mesta, so začele streljati na upornike, nakaar sta se obe stranki zaplele v hud boj, ki se je razširil polagoma v več mestnih delov. Vlade čete so se morale umakniti pred pristajši Pilsudskega. Posebno hudi boji so bili pred gledališčem. 30. strelski polk, ki je ukan vladi, je zbran na gradu in je začel streljati s topovi na 36. pebotni polk, ki drži s Pilsudskim. Že pri prvih streljih je bilo 15 mrtvih in cela vrsta ranjenih. Okrog polnoči je zasedel Pilsudski vso Varšavo razen Belvedera, sedeža predsednika republike Wojciechowskega, in nekaterih delov mesta na jugu. Upornikom so se udele tudi vladne čete na gradu.

Ko je Pilsudski korakal proti Varšavi iz predmestja Prage, mu je prišel nasproti predsednik republike in izročil predstražam pismo zanj, v katerem zahteva, naj se upornik takoj podvrže vladi in naj to store vsi častniki. Pilsudski je odgovoril pismeno, da zahteva, da ima Witoszeva vlada, ki je pred par dnevi prisegla, odstopiti do 8. zvečer in da sestavi novi kabinete močna roka. Predvsem je maršal zahteval, da se morata najvažnejši ministrstvi, vojno in zunanje depolitizirati in da morata stati nad strankami. Predsednik republike je svetoval Witoszu, naj ne odstopi s svojimi ministri, ampak naj pripravi vse potrebno za obrambo. Vojni minister naj odredi zbiranje vladnih čet, ki naj, zlasti iz Poznanja, nemudoma prihte na pomoč Varšavi. Tekom dneva je odletel iz Belvedera aeroplan, ki je metal na mesto proglase predsednika republike in vlade, v katerem se prebivalstvo poziva, naj bo mirno, da ravna maršal Pilsudski protizakonito in da bo vlada storila vse potrebno, da se upor uduši. Podooben proglas je naslovil vojni minister na vojsko, v katerem jo poziva, naj se pokori in vrhovnemu poveljniku vojnemu ministru.

Vojaški upor Pilsudskega se je začel širiti iz Varšave tudi na ostalo državo. Za Pilsudskega so se začele izjavljati razne posadke in mu zagotavljajo pomoč. Takle poročila so prišla tudi iz Vilne, Grodna, Turunja in Lublina. Na drugi strani ima vlada svoje pristaje v garnizijah proti zapadu, zlasti v Poznanju in nekaterih manjših krajih. Pilsudski se pomislja poklicati na pomoč svoji akciji čete iz Vilne, čeprav so se mu same ponudile, ker bi to priložilo lahko porabili Litvanci in vpadli v Poljsko. Ta dogodek bi lahko izval druge, mednarodne komplikacije, ki bi zmedo še povečale.

V Varšavi vlada razen pri vojaštvu red in mir. Civilisti se drže doma in ne hodijo na ulice, ker je nevarno. Po mestu se vidijo le vojaški, večinoma čete Pilsudskega. Iz province pa prihajajo poročila o nemirih v nekaterih večjih krajih, kjer so se spopadle čete obeh strank. Take vesti prihajajo iz Lublina, Grodna, Turunja in Lublina.

jalo iz Lyova in Krakova. Vendar je posadka večinoma na strani vlade in se pripravila za pot proti glavnemu mestu. Na stran predsednika republike se je odločno postavil general Haller, ki je tudi precej poplaren med vojaštvom in ki je bil svoj čas načelnik generalnega štaba. Haller se je postavil na čelo vladnim četam, ki so deloma že odšle proti Varšavi, deloma pa se pripravljajo na pohod proti severu. Položaj je silno napet in utegne vsak trenutek priti do splošnega spopada čet, s čemer bi bila državljanska vojna na Poljskem v polnem razmahu.

Predsednik republike Wojciechowski počne krvo preliti in skuša pregovoriti Pilsudskega, naj odstopi od svojega protizakonitga početja, ki lahko spravi državo v nevarnost. V to svrhu se je že parkrat obrnil do maršala potom posredovalcev ali pa pismeno, Pilsudski pa vztraja na svojih zahtevah, po katerih mora vlada nemudoma odstopiti. Zahteva tudi, da odstopi predsednik republike, vendar vse kaže, da ta zahteva ni tako struktna in da bi se maršal zadovoljil tudi z dosedanjim predsednikom. Njemu je v prvi vrsti na tem, da se spremeni način vladanja in da pridejo na krnilo ljudje močne roke, z drugimi besedami, Pilsudski hoče diktator. Ni verjetno, da bi se predsedniku republike posrečilo preprečiti nadaljnje krvo prelitanje.

Vlada je ustavila ves zasebni telefonski in brezovni promet, ki je sedaj na razpolago samo oblastvom oziroma Pilsudske-mu, v kolikor prihaja v poštev za njegovo območje. Inozemski zapuščajo Poljsko. Ustavljen je tudi železniški promet. Meja je popolnoma zaprta tako, da so poročila o dogodkih redka in nezanesljiva. Kmalu po začetku vojaške revolte je prišlo v Varšavi do izgrezov proti Židom, ki jih smatrajo Poljaki za šibo božjo in krivose. Srd prebivalstva se pri vsaki priliki obrača proti Židom. Krvavi dogodki so naravno izzvali silno reakcijo na borzah, kjer so tuje devize zelo poskočile. Zlasti se to opaža pri dolarju, ki se skokoma dviga.

V sredo zvečer so se tuširani pojavile po ulicah skupine poljskih fašistov, ki se postavljajo četam Pilsudskega po robu. Tudi s te strani se je bati nemirov, zlasti ker je socialno demokratska železničarska strokovna organizacija izdala proglas za stavko. Socialni demokrat simpatizirajo s Pilsudskim in so odločni nasprotniki Witoszeve vlade in zahtevajo njen takojšnji odstop.

Italijanski parlament

Rim, 14. maja. s. Slovenski poslanec dr. Besednjak je govoril včeraj na zborniški seji ob priliki debate o prosvetnem proračunu. Dr. Besednjaka so fašistovski poslanci med govorom vedno znova prekinjali. Poslanec Greco je zaklical poslancu Besednjaku: «Vi se morate zavedati tega, da ste premaganci in da se morate podvržiti našim zakonom.»

Malo pred zaključkom današnje zborniške seje je govoril južnotirolski poslanec Tizni o južnotirolskem šolskem vprašanju. V zbornici je bilo le okoli 60 poslancev, ki so govornika vedno prekinjali, tako da njegovega govora niso razumeli niti na novinarskih tribunah.

Razočaranje v Rusiji

Moskva, 14. maja d. Vest o ukinitju splošne stavke na Angleskem je dospela semkaj med govorom Lozockega na petem kongresu sovjetskih rudarjev in je povzročila splošno presenečenje. Splošno smatrajo končne stavke za poraz delavstva. Radek je dejal: «Vest o ukinitju splošne stavke na Angleskem učinkuje na nas kot strela iz jasnega. Boj angleškega proletarijata je bil naš boj, njegov poraz je tudi naš poraz. Tega poraza nečemo prikrivati, ampak povedati vso resnico. Poraz angleškega proletarijata je posledica največjega izdaštva na svetu.» Radek vidi to izdaštvo v postopanju desničarskih delavcev. Končno je iz-

Razstava francoske grafike v Jakopičevem paviljonu je odprta samo še do nedelje 16. t. m. Obiskovalci jo toplo priporočamo. V začetku prihodnjega tedna bosta začela aranžirati v prostorih pri Jakopiču razstavo svojih najnovejših del grafik Bo. židar Jakac in slikar Gorup. Slednji je specialist za risanje živali ter je kot tak znan tudi izven mej Jugoslavije.

Iz življenja in sveta

Dva in pol dneva med nebom in zemljo

Amundsenova ekspedicija je srečno preletela severni tečaj ne da bi našla kopno zemljo in je prijadrala z zračno ladjo «Norge» v Nome. — Polet se bo še nadaljeval?

V torek ob desetih dopoldne se je dvignil v Kingsbayu v zrak balon «Norge», s katerim je odplul Amundsen na severni tečaj. Dva dneva pred tem dogodkom je dosegel severni tečaj poročnik ameriške zračne mornarice Byrd, ki je odnesel v boju za severni tečaj prvenstvo. Byrdova vožnja, ki predstavlja čisto svojevrsten rekord, kateremu se čudijo vsi strokovnjaki, je seveda vzela Amundsenu mnogo veselja. Še preden se je dvignil v zrak, je izjavil, da ni svrha njegove ekspedicije v osvajanju severnega tečaja, temveč v proučevanju razmer, ki vladajo v območju najsevernejše točke našega planeta.

V četrtek ob 20. uri je «Norge» po srečno prestani vožnji od Kingsbaya preko tečaja prispela na Aljaško. Potovanje je trajalo nepretrgoma 58 ur. «Norge» je preletela tečaj v sredo ob 1. uri jutraj in so nanj vrgli Amundsen norveško, Ellsworth ameriško, Nobile pa italijansko zastavo. Ker se je zračna ladja v tem času držala 800 do 300 m nad tlom, menda ni mogoče govoriti o kakem plapolanju nobene teh zastav na severnem tečaju. Amundsenova ekspedicija ne more beležiti v tem pogledu prav nič večjega uspeha, kakor ameriški poročnik Byrd, ki je, po naziranjih izvestnih krogov izvršil drzen sportni polet na severni tečaj in je vrgel tamkaj z letala zastavo in zavojček na isti način, kakor Amundsenova ekspedicija. O «anekdoti» severnega tečaja se torej lahko razvije živahna debata...

Vožnja «Norge» je bila kljub vsemu zelo zanimiva in slikovita. V torek, 11. maja ob 17. uri 15 minut se je nahajala zračna ladja na 80° severne širine in na 9° vzhodne dolžine. Vreme je bilo lepo, samo od jugovzhoda je pihala ostra sapa. Temperatura je kazala 7° pod ničlo, «Norge» je plula s hitrostjo 107 km na uro in se je držala 425 m nad zemljo. Na robu kompaktnega ledu so videli tulnje. Stroji so delovali v popolnem redu. Nekoliko pozneje se je ladja dvignila do 530 m višine, temperatura pa je kazala že 10° pod ničlo. Na 82° in 30' severne širine in na 9° vzhodne dolžine, je opazovala ekspedicija velike ledena žlebove. Ves ta čas sta delovala dva motorja in višina, v katero se je ladja dvignila, je bila za vožnjo zelo prikladna. O suhi zemlji ni bilo ne duha, ne sluha. Tudi podoba ledu se je izpremenila, a najznameniteje, kar so videli člani ekspedicije skozi kukala, so bili veliki severni medvedi in kiti, ki so moteli glave skozi odprtine ledu. Od 85° severne širine in 10° vzhodne dolžine dalje je vozila «Norge» direktno v severni smeri s 87 km brzino na uro in je letela 610 m nad zemljo. Temperatura je padla na 12° C pod ničlo. Pod zračno ladjo so se razprostirale neskončne pokrajine ledu in vzlic temu, da je bila «Norge» visoko nad ledeno površino, je posadka čula trušč in pokanje ledenih plošč, ki so se lomile spodaj. Ledeni pokrajini je nudila izredno krasen pogled. Vremenska poročila, ki jih je prejemala radio-postaja ves ta čas, so bila izredno ugodna.

Kmalu nato pa je začel pihati veter iz nasprotni smeri. Nobile se je bal, da bi zašla ladja v prehode zračne struje in se je spustil tako nizko, da je letel jedva 170 m nad gladino. Ta poskus se je slabo obnesel. Zračna struja je bila pri tleh mnogo močnejša kakor v višini in «Norge» se je jela polagoma zopet dvigati kvišku. Kmalu nato pa se je pojavila megla, ki je vplivala italijanskemu inženjerju največjo bojazan. Zračna ladja je bila nekaj časa brez orientacije. Šele čez nekaj ur se je megla razkadila. Ladja je plula z brzino samo 60 km na uro. Posadka je tedaj prvič začutila

ostrejši mraz, kljub temu pa je bilo razpoloženje med moštvom izvrstno. Meteorološka poročila, ki so dohajala, so še vedno napovedovala lepo vreme tudi na drugi strani tečaja. Posadka «Norge» je sedla k prvemu obedu in med obedovanjem so se kovali načrti, kako naj se praznuje Ellsworthov 45. rojstni dan.

Amundsen je takoj potem, ko je preletel severni tečaj, stopil v zvezo z brezimičnimi brzojavnimi postajami, ki so mu pomagale ugotoviti smer, v kateri je letela zračna ladja ter so mu sporočile vremenske napovedi. Ekspedicija se je morala v tem času pripraviti na morebitne izpremembe v okoliščini tečaja in tudi v bližini ameriške obali. Beringov preliv je namreč znan kot zelo nesolnen prehod. Vendar pa so bile vremenske razmere še dokaj ugodne, kajti v nasprotnem slučaju ne bi bil Amundsen pristal v mestu Nome na Aljaški. Bil pa je že skrajni čas, kajti če bi «Norge» priletela v Nome čez dva tedna, bi morala ostati posadka tamkaj vsaj do novembra. Dejstvo, da se je Amundsen ustavil baš v tem kraju, priča, da je bila «Norge» v zadostni meri založena z bencinom. Do zadnjega hipa je namreč bilo zelo nejasno, če se ne bo zračna ladja ustavila morda kje na severni obali Aljaške. Nesigurno je tudi bilo, če se bo posadka izkrcala na kopnem ali če se bo spustila s čolni, ki jih je imela na krovu, v vodo.

V Nomi bodo zrakoplov demontirali in ga z ladjo prepeljali v Italijo. Letošnja Amundsenova ekspedicija ima torej pred lanskim poletom eno edino prednost: da je preletela severni tečaj, do čim ga lani ni dosegla. In še to, da prinaša nekoliko novega gradiva, katerega lani ni mogla nabrati. V znanstvenem pogledu pa ostane severni tečaj še vedno neraziskan. Lajko se torej reče, da je uspeh zračne ladje «Norge» samo formalnega značaja in za enkrat vreden istotoliko kakor Byrdov. Počakati pa je treba, kaj vse bo povedal Amundsen.

Svečano razpoloženje na Norveškem.

Prva vest s sporočilom, da je «Norge» prejadrala severni tečaj in da se bliža ameriški kontinentu, je prišla z mornariške postaje na otoku Sv. Pavla, kjer so izvedeli, da plove zračna ladja v višini 1900 metrov nad zemljo. Kmalu po prvem radiogramu je sledil drugi, nato pa še tretji. Radiotelegrafist je oddal novice takoj naprej. Londonska agencija Reuter je sprejela prvo vest iz Bremertona, italijanska agencija Stefani pa iz Halifaxa. V Oslu na Norveškem je zavladalo nepopisno veselje, ko se je razširila novica o srečnem zaključku Amundsenove ekspedicije. Listi, ki ne izhajajo o praznikih, so si topot preskrbeli od norveške vlade posebno dovoljenje, da smejo oznaniti izredno sporočilo ljudstvu v posebnih izdajah. Na ulicah in trgih so se zbirale velike guche ljudi in so vzklakale Amundsenu ter Ellsworthu. Vse godbe in javnih lokalih so intonirale norveško državno himno, ljudstvo pa je poslušalo odkritih glav njene zvoke.

Zanimanje v Ameriki.

Nič manjše zanimanje kakor na Norveškem ni bilo v Ameriki. V Združenih državah so sicer mirno, toda z veliko napetostjo pričakovali radiogramov iz skandinavskih dežel. Poročilo, da je Amundsen prekoratil tečaj in da je vrgel na tla ameriško zastavo, so listi podčrtali že v četrtek jutraj. Vse ameriške postaje, ki težijo proti smeri, iz katere je bilo pričakovati bližanja Amundsenove ladje, so imele nalog, paziti in ujeti ter sporočiti dalje vsako

brzojavko, ki bi jo oddala «Norge». V ostalem ni bilo dvoma, da bo «Norge» najprej pristala v Nome, ki je najvažnejše pristanišče na obali blizu Beringovega zaliva ter je oddaljeno od rta Barrowa samo kakih 800 kilometrov zračne linije.

Polet se bo nadaljeval?

Iz krogov Amundsenovih prijateljev prihaja vest, da ni izključeno, da se bo polet ekspedicije še nadaljeval. Stvar pa zavisi v prvi vrsti od tega, v kakšnem stanju je «Norge» dospela na cilj. Prvotno je bilo določeno, da se zračna ladja takoj, ko doseže cilj, demontira in pošlje nazaj v Italijo. Polkovnik Nobile bo gotovo skrbel, da prinese domov kolikor mogoče skrbno ohranjeno «Norge». Če pa bo le količkar kazalo, se bo polet nadaljeval do Lincolnovega ozemlja. O tem bosta seveda določala Amundsen in Nobile šele potem, ko bosta temeljito pretrpela dosedanje rezultate ekspedicije. Ekspedicija je požrla doslej — tako se govori — okoli 20 milijonov italijanskih lir, zato je verjetno, da se Amundsen, Ellsworth in Nobile ne bodo zadovoljili s površno likvidacijo dragega podjetja.

Ameriški poročnik Byrd, ki je preletel s svojim letalom severni tečaj.

Rekonstrukcija Tokija

Pri nas v Evropi vlada splošno prepričanje, da se je Tokio od strašnega potresa, ki ga je uničil pred tremi leti, že opomogel. To naziranje bi bilo določa v skladu z visokim mnenjem, ki ga ima Evropa o odličnih moralnih kvalitetah japonskega naroda. No, v resnici je Tokio danes jedva na boljšem kakor je bil eno leto po katastrofi. Vse stavbe, ki so nastale v tem času, so provizorične. Vlada je namreč sklenila, da ne rekonstruira mesta prej, dokler ne bodo izdelani natančni in podrobni regulacijski načrti, v katerih so predvidene široke evropske ceste in ulice ter številni veliki trgi in dokler se ne sprovede velikopotezna akcija za razlastitev zemljišč, ki bodo služila za proširitev ulic. Te stvari so sedaj toliko urejene, da je vlada mogla iti na realizacijo svojih načrtov.

Vlada sama je prva dala dober vzgled. Stopila je pred parlament s podrobno izdelanim programom za deset let naprej. V tem programu je predvidena zgradba vseh pomembnejših javnih stavb, ki jih je uničil potres. Ta vladni program je parlament sprejel 28. marca.

Stroški za nova državna poslopja so preračunjeni na 100 milijonov jenov. Ta denar se bo porabil za rekonstrukcijo palač policijskega ravnanstva, notranjega ministrstva, finančnega ministrstva, ministrstva prosvete, trgovine in

Prilika za botre

da podarijo birmancem prav čedne, trpežne in lepo izdelane obleke po prav nizkih cenah se nudi pri tvrdki

Drago Schwab, Ljubljana.

Lil Dagover

Hugo Flink

popolnoma novem kriminalno-pustolovnem filmu
„Umor radi milijonov“
Napeto-zanimiva vsebina! Lepi igralci! Izvrstna igra!
Predstave točno ob
pol 6., pol 8. in 9. uri
Predprodaja - stopnic od
10. do pol 1. ure.

LITNI KINO MATICA

vodilni kino v Ljubljani
Telefon št. 124

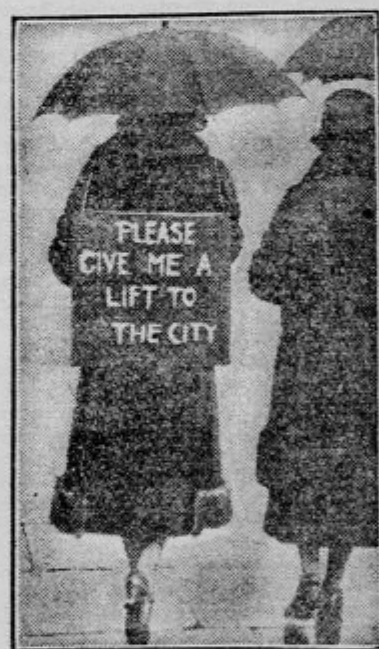
industrije, ministrstva za šume in rude in Narodne biblioteke. Palač ministrstva pravde, vojne, mornarice, zunanjih zadev in še nekaterih drugih stavb, ki jim potres ni mnogo škodoval, vlada ne namerava rekonstruirati.

Prvo stavbo, ki jo hoče vlada dograditi, bo palača policijskega ravnanstva. Stala bo nasproti sedanjega ministrstva pravde in bo po vladnih propozicijah dovršena v treh letih. Imela bo šest nadstropij — baš še enkrat toliko kakor do sedaj. Zgrajena bo iz ojačenega betona. Takisto iz ojačenega betona bodo, tro- in štirinadstropne stanovanjske hiše, ki so jih lansko leto začeli graditi v Tokiju. (Pred potresom je bila stavba iz ojačenega betona v To-

Losovskij,

predsednik sovjetskih strokovnih organizacij, ki je izjavil, da je angleška stavka šele predigra svetovne revolucije.

Iznajdljiva Londončanka

Ob priliki splošne stavke so Londončani bolj kakor kdaj prej občutili potrebo po cestni železnici in avtomobilskih, zlasti ker vreme ni bilo baš najlepše. Toda kje dobiti avto, ko so pa soferji iz solidarnosti s svojimi kolegi železničarji proglasili stavko? Neka dama je v sili našla izhod: obesila si je na hrbet tablico z napisom: «Prosim, prepeljite me v mesto!»

kiju in na Japonskem sploh največja rariteta!)

Končno naj še povdarimo, da se Tokio začneja modernizirati tudi v pogledu prometa: začeli so graditi podzemsko železnico med Neno in Asakuso. Inženjerska dela so bila poverjena Nemcem.

Ladislav Grabski,

ki je bil šef poljske vlade pred ero Skrzynskega, a je načeloval samo uradniški vladi. Po demisiji Skrzynskega je dobil on od predsednika republike mandat za sestavo uradniške vlade, a intervencija desnitar-skega bloka je preprečila njegov uspeh, kar je sledila vlada desnice pod predstvom Witosza, kar je neposredno sprožilo izbruh vojaške revolte.

× Eleganten rabelj. Poljsko justično ministrstvo je končno imenovalo »državnega rabelja«, ki bo odvezal volakom krvniški posel. Do sedaj so namreč justicijski zločinci vojaški oddelki in to ni bilo vseh častnikov. Javnost se zelo zanima za rabelja, ki je sklenil pogodbo z ministrom v strogi tajnosti. Ime krvnika ostane docela neznan. Podatki o krvniku so shranjeni v državni pisarni v posebnem zapečatenem ovitku, ki ga sme otvoriti le prezident. Znan je samo, da je krvnik 30 let star, da ima srednješkolsko naobrazbo in je rezervni častnik. Te dni je obesil krvnik svojo prvega zločinca na dvorišču ječe v Rzeszovu. Izvršil je svoj posel v fraku, cilindru, črni maski in belih rokavicah. Naš Mausner ni tako skrivnosten in eleganten.

× Vesel škof. Škotsko društvo prijateljev narodnega plesa je imelo ta mesec svoj občni zbor v Dundeeju. Najbolj vroče je branil ples — anglikanski škof iz Aberdeena. Plesi, je rekel, so prav tako potrebni za ljudsko zdravje, kakor sonce za cvetke. Plesna umetnost je najstarejša in najlepša na svetu. Plesi se bodo morali vpeljati kot obvezni nauk na ljudski in srednji šoli. Mladina bi bila potem bolj ugajana, bolj družabna in manj črnogleda. Navzoči so hrupno ploskali škofu.

× Muslimanski koledar. Angorska vlada je sklenila opustiti štetje let od prerokovega bega iz Meke v Medino. Vpeljala bo štetje od Kristovega rojstva, ne iz verskih ozirov, pač pa v svrhu izenačenja koledarja s splošno evropskim. Ljudstvo ni posebno zadovoljno s tem ponižanjem preroka, a bo menda ubogalo: saj je molče sprejelo tudi ukinitje kalifata.

Dr. R. Marn:

Po ovinkih v Afriko

Preden smo se odpeljali iz Kartagine, moram še omeniti doživljanje dr. Ferencja. Njegova soproga gospa Katja rada povsod nakupuje stvari, dr. Ferenc jih pa silno nerad nosi in vedno godrnja, če mora zavojčke vlačiti seboj. V Kartagini pa je ga. Katja spravila precej veliko skalo v avto. Ko hoče dr. Ferenc sestiti vanj, opazi to skalo in pravi: «Kaj pa ta skala?»

«No ja,» mu nedolžno odgovori gospa Katja, «za spomin na staro Kartagino sem jo vzela s seboj. Bolj izrazi tega spomina vendar ne morem dobiti».

Da ste videli dolgi obraz dr. Ferencja. «Zdaj bom pa še skalo nosil po svetu,» je zarenčal, prijel skalo in jo treščil v kraj ceste...

Pozabiti tudi ne smem, da je bila prva pot naših gospe Poldi in Stanke, ko sta stopili na afriška tla, k frizerju, da jima je odvezel dolge lase in jima uredil lepi bubiglavici. «Kako to?» sem vprašal, «pa ravno tukaj?»

«Najne plave lase bo prodal frizer Vašim zamurklam,» sem dobil za odgovor...

«Kje so tigri, kje so zamurkle, kje so opice?» so padali zdaj očitki name, «eno staro zamurklo in eno privezavo afno» smo videli, tigre nobenega, čeravno gledamo za vsak grm. Vi ste nam pa vse to napovedovali v «Jutrovem» podlistku:

Jaz pa pojdem v Afriko... Drugi dan smo že v Afriki, pa še Sahare nismo videli!

Vse to je letelo name, jaz pa sem molčal in si mislil, da je velika pregreha, opisovati nekaj, kar se bo šele zgodilo. Skušal sem jih spraviti v dobro voljo, zato vprašam: «Ali veste, kakšen je razloček med zamurklo in Severno Afriko?»

Ugibali so in ugibali, nazadnje sem pa moral sam povedati: «Severna Afrika mora ležati na severu Afrike, zamurkla pa lahko tudi na jugu leži».

No, zdaj bi me pa kmalu natepli, če bi se ne umaknil v avto. To je storila tudi ostala družba in zdrčali smo zopet proti Tunisu.

Povedati moram še, da smo tu kakor povsod vzbujali veliko pozornost s svojim nastopom. Moški smo imeli vsi enake črnebole čepice in vozili smo se najmanj v dvajset avtomobilih, ki so na ovinkih in v ozkih ulicah s svojimi opozarjajočimi žvižgi in trobentanjem napravljali tak hrust, da je vse dro šlo pač. Pri starejših Arabcih pa nisem opazil nobene radovednosti. Niti ozrli se niso na našo bencinsko kavalkado, kakor bi sploh ne eksistirali zanje. Zato so pa mlajši Arabci leteli za nami ter prosjačili. Za bakren novčič, ki si ga vrgel med nje, je nastala živa kopica, ravns in kavs, da smo se do solz smejali.

Zvečer je izšla prva številka «Morskih kopriv», humorističnega lista, ki smo

ga izdali na parniku. Bil je na prvi strani ilustriran z jako dobrim portretom našega starostja Kušleja. Vse šale so se dotikale le izletnikov in onega, kar je bilo z našim potovanjem v zvezi. Pravili so, da so bile šale dobre in da se ni nihče čutil preveč prizadetega. Na tem mestu nočem navesti vsebine, ker bom to storil posebej v «Jutru», če Bog da (in če ne bo preveč zakasnelo! Op. ured.)

7. Proti Alžiru.

Ponoči smo odpluli iz Tunisa po precej mirnem morju. 2. maja smo se samo vozili, precej blizu afriške obali. Človek bi mislil, da ima veliko časa na brodu in da lahko malo čita in piše. Pa ni res. G. Kušleje je vzel s seboj material za svoje spomine, pa ni prišel do tega, da bi napisal le eno vrstico. Edino naš g. Živilj piše dnevno nebroj razglednic in menda ne preze nobenega svojega gosta, da mu ne bi poslal pozdrava s potovanja. Tudi drugi pišejo in pišejo razglednice in v Tunisu smo pokupili vse znamke po 75 cts, še na glavni pošti jih ni bilo več dobiti in baje so telefonirali v tiskarno, naj hitro natisnejo nove. Naš g. Kagleb, ki mu pravimo tudi «Valutni», za razliko od «Kemičnega» ali «Božje oblasti», in ki sploh veliko govori, je rekel, da smo Jugoslovenci zavzeli Afriko vsaj v enem pogledu, ker smo subskribirali vse vrednostne papirje po 75 cts. Ta-le «Valutni» je sploh «ena» sreča za vse nas stare:

vse kavalirske posle opravlja za vse druge, bodisi pri oženjenih ali samskih damah, bodisi pri mladih ali sta — stoj, takih pa Slovenci sploh nimamo, kakor sem že v početku opisa omenil.

Drugi naš ožji sopotnik, ki veliko govori, je moj sestanovalec Mikulič. Čim pristanemo v kakem kraju, se hoče gerirati za našega vodnika, hoče vse najbolj vedeti in znati. Saj mu priznamo, da ima prirojen talent za to, saj ga tudi izvolimo za vodnika in mu vobče ne oponiramo: pa vseeno nas včasih umori. Prvi poskusi vsako pijačo in jo pohvali kot izborna. Če pa mi pritrdimo, da je res dobra, pa takoj reče, da ni za nič. Če vsi zabavljamo čez kako stvar, je on najbolj srečen, ker pravi, da je stvar nad vse prima. Še naša najboljša potrošljiva sopotnika g. Živilj in Peter Komar začneta godrnjati ob takih prilikah.

In naš Živilj? Pol Slovenije ga pozna kot enega najsimpatičnejših naših narodnjakov. V kabini se je bolj malo giblje: na krovu ga je pa videti prvega jutraj in zadnjega zvečer. V zgornjem salonu zakinka poleg klavirja kake trikrat na dan, pa je dober. Postelja je tudi dober lovec, in sicer za lepimi razglednicami in albumi. Kdor bo hotel razglednic videti, kje smo potovali in kaj smo vse videli, naj se obrne na g. Živilja. Vse bo natančno videl pri njem. Vem, da bom, ker sem strašno pozabljiv. Še po letih šel k njemu pogledat, kje sem

na tem potovanju videl kako lepo stvar. Altruisti, kakor je od nekdaj bil, hoče in želi, da bodo tudi oni deležni našega legega potovanja, ki se ga ne morejo udeležiti. Zlasti pa so mu pri srcu njegovi stalni gostje, ki se jih z razglednicami spominja iz vsakega kraja. Prav nič ni odveč in rad bo vsakdo, ki pozna našega Živilja, čital o njem, kako se je ponašal na potovanju.

Petra Komarja tudi pozna četrtna Slovenije. Skromen je kakor vedno, najboljši družabnik in prijatelj. Nikoli ne govori tjavendan in radi ga imamo vsi. Žal, da mu zdravje nagaja in da se ne more udeležiti vseh naših ekspedicij. Prijatelj se pa tudi v Afriki spominja: od povsod jim pošilja pozdrave, včasih prav «odkrite» zamurkle s hudomušnimi verzji.

Pride čas, da se bom spomnil v tem opisu ostalih sopotnikov: danes moramo udariti še partijo taroka, čeprav vem, da bo g. Kušleja in mene pošteno obrabljil partner Fraglob, ki smo ga že prekrstili v Kragulja. To ime pa nosi samo pri kartah, in če je dobičnica, ki pri viharnem morju ne zine besede, kvečjemu: «O božja oblast!» ali pa «Tristo zelenih gadov!» Če pa hoče kaj posebno poudariti, tedaj zaključuje argumente z besedami: «Ajzar, pika!»

Pa naj bo tudi zame danes pika, kajti jutri jutraj se bomo že zbudili v Alžiru, ki nam obeta mnogo zanimivosti, ker bomo potovali tudi v notranjost Afrike,

